

Rondetafelgesprek Ouderdomsregelingen ontleed op 03-02-2020

Position paper ANBO

Inleiding

Op 3 februari 2020 vindt het Rondetafelgesprek plaats over het rapport 'Ouderdomsregelingen ontleed' van de Algemene Rekenkamer. Voor onze inbreng in dit rondetafelgesprek is ANBO twee vragen gesteld:

- Wat is de reden van niet-gebruik van de ouderdomsregelingen?
- Wat is nodig om potentiële gebruikers te wijzen op inkomensregelingen?

Wat is de reden van niet-gebruik van de ouderdomsregelingen?

Allereerst is het belangrijk om op te merken dat het niet-gebruik van regelingen zich niet beperkt tot de Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen (AIO) en de Overbruggingsregeling AOW (OBR). Ook voorzieningen als toeslagen, vermindering of kwijtschelding, dan wel een teruggave via de aangifte inkomstenbelasting blijven vaak onbenut.

Uit contacten met onze leden blijken twee hoofdredenen voor het niet-gebruik van regelingen:

- de eerste is onbekendheid met zowel de regeling zelf als onbekendheid met de procedure van aanvragen;
- de tweede is vrees om verleende voorzieningen te moeten terugbetalen.

Onbekendheid zien wij vooral bij de meest kwetsbare groepen in onze steeds meer digitaliserende samenleving: laaggeletterden, analfabeten en mensen die vanwege een beperking niet digitaal kunnen communiceren. De schatting over de grootte van deze groep loopt uiteen, maar ligt tussen de 2 en 4 miljoen burgers. In ieder geval een substantiële groep die allemaal een kwetsbare inkomenspositie hebben. Juist die groep kan baat hebben bij inkomensondersteuning.

Daarnaast zijn veel mensen angstig om al uitbetaalde voorzieningen te moeten terugbetalen. Die vrees lijkt ingegeven door wantrouwen jegens de overheid. Verschillende gebeurtenissen waar zaken zijn misgegaan, voeden dat wantrouwen alleen maar.

Recentelijk hebben wij dit moeten ervaren bij de verruiming van de regels rondom de huurtoeslag (per 1 januari 2020). Een aantal leden dat door de nieuwe regels voor huurtoeslag in aanmerking komt, wil dat niet aanvragen. Reden: de problematiek rondom de kinderopvangtoeslag.

Wat ANBO betreft speelt ook een rol dat beide regelingen, die door de Algemene Rekenkamer zijn onderzocht, feitelijk een reparatie betreffen van gewijzigde regels in de AOW zelf. Het vervallen van de partnertoeslag in de AOW heeft gezorgd voor een situatie waarbij mensen die altijd in Nederland hebben gewoond en ook altijd aan hun verplichtingen hebben voldaan, opeens moeten rondkomen van een inkomen dat ongeveer de helft is van het bestaansminimum.

Waar men normaal gesproken dacht na de pensionering van een fatsoenlijk AOW-bedrag te kunnen leven, blijkt de realiteit anders. Natuurlijk, men had kunnen weten dat de regels waren veranderd, maar de praktijk is dat veel mensen dat niet wisten of weten.

Daardoor komen zij in een situatie terecht waarin zij een bijstandsuitkering moeten aanvragen. Want hoe je het wendt of keert, de AIO is een op de bijstandsuitkering geënte voorziening, met alle beperkingen die daarbij horen. Dan is het een hoge drempel voor mensen om een dergelijke uitkering aan te vragen, als je je hele leven nooit van bijstand gebruik hebt gemaakt.

Bij de OBR is dit probleem nog meer pregnant. De OBR was namelijk noodzakelijk wegens de versnelde verhoging van de AOW-leeftijd in 2013. Burgers, overheid en pensioenfondsen waren niet ingericht op deze versnelde verhoging, als gevolg waarvan een flink aantal burgers in de problemen kwamen. De OBR blijkt een ingewikkelde en dure oplossing voor een probleem dat door de overheid zelf is veroorzaakt.

Daar waar de AOW van oudsher een eenvoudig uit te voeren regeling is geweest met lage uitvoeringskosten, leiden reparatiemaatregelen juist tot hogere lasten.

Wat is nodig om potentiële gebruikers te wijzen op inkomensregelingen?

De Sociale Verzekeringsbank steekt veel energie en creativiteit in het proberen te vinden en benaderen van de doelgroep. Ondanks deze forse inspanningen blijkt het ondergebruik nog altijd hoog.

ANBO zou graag zien dat het stelsel dusdanig is ingericht dat inkomensregelingen als hier bedoeld niet nodig zouden zijn. Daarvoor moet aan de voorkant worden geregeld dat er een AOW-uitkering op niveau komt voor iedereen.

Voor de korte termijn zien wij de oplossing in het loslaten van de voorwaarde dat een regeling moet worden aangevraagd. Het gaat hier om regelingen die afhankelijk zijn van iemands inkomen en vermogen. Zaken die van iedereen bij de overheid bekend zijn. Bijvoorbeeld bij de Belastingdienst. Op basis van de aanwezige relevante gegevens kan beoordeeld worden of men voor een inkomensondersteuning in aanmerking komt en zo ja voor welk bedrag. Dan volgt alleen nog uitbetaling ervan.

Om hieraan gevolg te geven, is koppeling van bestanden nodig. Voor zover sprake zou zijn van inbreuk op privacy in het kader van de AVG (i.v.m. disproportionaliteit) lijkt ons het resultaat voor de belanghebbenden zwaarwegender.